

גליון תתצז • ערש"ק פרשת חיי שרה

• שנת העשרים •

לקראת שבוע

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

.....
"מה' יצא הדבר" או לשאול את הנעדה?

.....
תפילת אליעזר למעלה מתפילת משה ושלמה

.....
החילוק בירושת מלכות בין זרע דוד לשאר מלכי ישראל

.....
כל יהודי הוא שליח ה'

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש

ת.ד. 2033

כפר חב"ד 6084000

03-738-3734

Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office

1469 President St. #BSMT

Brooklyn, NY 11213

United States

(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,

הרב מאיר יעקב זילברשטרום, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,

הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שווייכה

פתיחה

בעזרת.

הננו מתכבדים להגיש לפניכם את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון תתצו) היו"ל לפרשת חיי שרה, ובו אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

◇ ◇ ◇

מדור "מקרא אני דורש" עוסק בתיווך שני הענינים שמצינו בשידוך יצחק ורבקה שמתחילה אמרו "מה יצא הדבר" ולא רצו לעכב כלום ולבסוף אמרו שצריך לשאול את דעתה של רבקה, ונתבאר שבינתיים נתעוררה שאלה על השידוך שגרמה לשינוי זה.

מדור "יינה של תורה" עוסק במעלת תפילת אליעזר עבד אברהם על תפילת משה רבינו ושלמה המלך, שג' תפילות אלו עוסקות בענין הדביקות של העולם והאדם עם הקב"ה, וביניהן גופא תפילת אליעזר עוסקת בדביקות הנעלית ביותר שבין האדם והקב"ה, הדביקות שע"י התורה, כי אורייתא וקוב"ה כולא חד.

מדור "חידושי פוגיות" עוסק בסוגיית ירושת המלכות בין זרע דוד ושאר מלכי ישראל, ויבאר ע"פ המסופר בהפסרת פרשתנו דגור המלכות בזרע דוד הוא חשיבות מלך שעל הגברא מצד עצמו ולא רק תפקיד ההנהגה כבשאר מלכי ישראל.

ועוד עיונים, ביאורים והדרכות במדורים "פנינים", "תורת חיים" ו"דרכי החסידות".

בברכת שבתא טבא
מכון אור החסידות

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השקו"ט והמקורות שהופיעו במקורם, ויש להיפך, אשר במקור הדברים מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בחזרת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושיגאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

תוכן ענינים

ב. מקרא אני דורש.....

"מה יצא הדבר" ו"אין משיאין אלא מדעתה"

יקשה מדוע בתחילה אמרו "הנה רבקה גו' קח ולך", ולמחרת ביקשו לברר דעתה של רבקה, ויתרץ דמתחילה חשבו, דמכיון ש"מה יצא הדבר" אין סיבה לשאול את רבקה, כי בין כך יצא הדבר לפועל, ורק כאשר עלה ספק בליבם באם "מה יצא הדבר", רצו לברר גם דעתה של רבקה

(ע"פ לקסי שוחת ח"י עמ' 56 ואילך)

פנינים.....

נתי או את? (ע"פ לקסי שוחת ח"י עמ' 147 הערה 84)

יחוס יעקב על ידי ישמעאל (ע"פ לקסי שוחת ח"י עמ' 83 ואילך)

יינה של תורה.....

טרם כילה לדבר

מדוע זכה אליעזר להיענות מיד? האם תפילתו של אליעזר הייתה נעלית יותר מתפילת משה רבינו ושלמה המלך? איזו תפילה נענית ללא שהות? וכיצד נישואי יצחק ורבקה מהווים הכנה למתן תורה? נישואי יצחק ורבקה כהכנה לחיבור עליונים ותחתונים במתן תורה

(ע"פ לקסי שוחת ח"י עמ' 91 ואילך)

פנינים.....

"זקן" וגם "כא בימים" (ע"פ לקסי שוחת ח"י עמ' 77 ואילך)

"שיחתן של עבדי אבות" בעבודת ה' (ע"פ לקסי שוחת ח"י עמ' 104 ואילך)

חידושי סוגיות.....

החילוק בירושת המלכות בין זרע דוד לשאר מלכי ישראל

ידקדק בל' הרמב"ם גבי ירושת המלכות בזרע דוד לעומת לשונו גבי שאר מלכי ישראל / יסיק ע"פ המסופר בהפסרתנו דגור המלכות בזרע דוד הוא חשיבות מלך שעל הגברא מצ"ע ולא רק תפקיד ההנהגה כבשאר מלכי ישראל

(ע"פ לקסי שוחת ח"י עמ' 104 ואילך)

תורת חיים.....

חשיבות ההתעסקות בהפצת היהדות

דרכי החסידות.....

כל יהודי הוא שליח ה'

צוות העריכה וההגהה:

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מאיר יעקב זילברשטרם, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

מכון 'אור החסידות', סניף ארץ הקודש ת.ד. 2033 כפר חב"ד,
Or Hachasidus - Head Office, 1469 President st. ☎ 6084000
#BSMT, Brooklyn, NY 11213 - United States (718) 534 8673

לחצות והארות:

טל' מערכת: 03-3745979 orhachasidut@gmail.com

ביאורים בפשוטו של מקרא

יקשה מדוע בתחילה אמרו "הנה רבקה ג' קח ולך", ולמחרת ביקשו לברר דעתה של רבקה, ויתרן דמתחילה חשבו, דמכיון ש"מה" יצא הדבר" אין סיבה לשאול את רבקה, כי בין כך יצא הדבר לפועל, ורק כאשר עלה ספק בליבם באם "מה" יצא הדבר", רצו לברר גם דעתה של רבקה

אמנם מתוך דברי רש"י מובן, שזה שקראו לרבקה לשאול דעתה הי' כדי לברר את נצח הדבר, שכן פירש:

"ונשאלה את פיה - מכאן שאין משיאין את האשה אלא מדעתה. ותאמר אלך - מעצמי, ואף אם אינכם רוצים".

ולכאורה צ"ב בשיטת רש"י, דלאחר שכבר הסכימו לדברי אליעזר ואמרו "הנה רבקה לפניך קח ולך" - מה פתאום נזכרו לקרוא לרבקה ולשואל אותה על עצם הדבר ?!

יתירה מזו: מלשון רש"י - "ואף אם אינכם רוצים" - מובן שרבקה הרגישה שבני משפחתה אינם רוצים שתלך, ולכן אמרה להם שאף על פי כן "אלך" (שזהו הטעם שלא אמרה "הן", אלא "אלך" - כדי להדגיש את זה שהיא תלך גם נגד רצונם) (כמבואר במפרשים - רא"ם. באר מים חיים. ועוד); ולכאורה, הרי מפורש לפני כן שהסכימו לזה!

ולאידך צ"ב: אם יש כלל "שאין משיאין את האשה אלא מדעתה" - איך באמת מלכתחילה הסכימו להשידוך בלי לשואל את דעת רבקה?

ב. והנה, במשכיל לדוד פירש (וכן הוא בעץ יוסף לבראשית רבה פ"ס, יב): "כלומר, אחי ואמה אין משיאין אותה אלא מדעתה. . אבל אב זכאי בבתו, כדכתיב 'את בתי נתתי וכו'', בין קטנה בין נערה. והלכך, לעיל שהי' בתואל קיים אמרו - 'הנה רבקה לפניך קח ולך', בלא שאלת רשותה; אבל עכשיו שבתואל מת, היו צריכין לשואל את פיה".

והיינו, שמלכתחילה הסכימו להשידוך, כיון שבתואל הי' קיים וברשותו - בתור אבי רבקה - להשיא אותה גם בלי לשואל את דעתה, ואז אמרו "הנה רבקה לפניך קח ולך"; אך בינתיים מת בתואל - כפירוש רש"י לפני כן, על הפסוק "ויאמר אחי ואמה תשב הנערה אתנו גוי", שבתואל מת (על ידי מלאך) ועתה נשואו רק אחי ואמה - וממילא חזר הדין שצריך לשואל את דעת האשה עצמה, כי אין בני משפחתה (מלבד אבי) יכולים להשיאה בעל כרחיה.

[דוה שהסכים אבי' בתואל קודם לכן לא הי' בגדר קידושין, אלא רק הסכמה בעלמא; ולכן כאשר באים עתה להשיאה בפועל, ובתואל כבר איננו - צריכים לשואל את דעתה].

אך ביאור זה ייתכן לאומרו בלשון המדרש (ב"ר פ"ס, יב), שכתוב שם "אין משיאין את היתומה אלא על פיה"; אך מלשון רש"י שנקט "אין משיאין את האשה אלא מדעתה" - מובן שאין כוונתו לדין מיוחד השייך ליתומה שמת אבי' דוקא, אלא דין כללי ש"אין משיאין את האשה אלא מדעתה", בכל מצב שהוא. ובכלל, הרי רש"י ב"פשוטו של מקרא" סתם ולא פירש להתלמיד את ההבדל בין אבי' לבין אחי' ואמה בנידון זה.

[ולהעיר, שגם ע"ד ההלכה יש שקו"ט האם גם בבני נח אמרינן שאב מקדש את בתו הקטנה בעל כרחיה - ראה בית האוצר מערכת א' כלל א אות ב; גור ארי' פרשתנו כד, נז].

ומעתה הדרא קושיא לדוכתא (אליבא דרש"י ב"פשוטו של מקרא"): אם יש דין כללי "שאין משיאין את האשה (פתם) אלא מדעתה" - איך לפני כן הסכימו להשידוך בלי לשואל את דעת רבקה?

לקראת שבת

הטעם שמלכתחילה הסכימו בני משפחתה של רבקה להצעת הנישואין, ולא שאלו את דעת רבקה עצמה, אף שהכ"ל הוא "שאינ משיאין את האשה אלא מדעתה" – הוא משום שנידון דידן הי' יוצא מן הכ"ל;

דכיון שמדברי אליעזר נוכחו לדעת ש"מה' יצא הדבר", הבינו בדרך ממילא ש"לא נוכל דבר אליך רע או טוב" – כי סירובם או סירובה של רבקה לא ימנעו את הדבר מלכבד בפועל, "לפי שניכר שמה' יצא הדבר לפי דבריו שזימנה לך" (לשון רש"י על אתר), ושוב אין תועלת בשאלת דעתה של רבקה.

[וכפירוש הספורנו על הפסוק: "קח ולך – גם בלי רשותנו; כאשר דבר ה' – שגזר 'בת פלוני לפלוני', שהרי נתן אות על רצונו בזה"].

אמנם מעתה מתחזקת הקושיא לאידך גיסא: לאחר שבני משפחת רבקה אמרו ש"מה' יצא הדבר", ולכן הסכימו מיד ואפילו בלי לשאול את דעת רבקה – כי הבינו שמקרה זה הוא יוצא מן הכ"ל ד"אין משיאין את האשה אלא מדעתה" – מה התחדש לאחר מכן שלכן "נוכרו" פתאום שצריך לברר את "דעת האשה"?!

ד. אלא הביאור בזה:

בפירוש רש"י על דברי בני משפחתה של רבקה – "תשב הנערה אתנו ימים או עשור", מבאר את טעם בקשתם: "שכן נותנין לבתולה זמן י"ב חודש לפרנס את עצמה בתכשיטים". והיינו, שזהו מנהג העולם הרגיל שכאשר מציעים הצעת נישואין אין עושים את הנישואין מיד אלא נותנים זמן של הכנה כו'.

ובכן:

בתחילה כאשר הציע אליעזר את הדבר, לא הזכיר כלל שיהי' שינוי מן המנהג הרגיל (ותלך מיד),

והבינו שכוונתו היא לשידוך בסדר המקובל והרגיל – ולזה הוא שהסכימו ואמרו "מה' יצא הדבר";

אך כאשר (למחרת) סירב אליעזר להסכים לסדר הנהוג, והוסיף דבר חדש: "אל תאחרו", דהיינו, שבא בזה לשנות מהמנהג הרגיל בכגון דא – עורר הדבר ספק בכל דבריו, גם בשטר מתנה שהראה להם (פרש"י כד, לו) וגם בדברי הנפלאות שסיפר, שרק ממנו ידעו אודותם (וכדיק לשון רש"י הנ"ל: "לפי דבריו") ולא היתה להם הוכחה נוספת על אמיתתם, ועתה כאשר הוסיף דבר חדש לגמרי נעשה ערעור על כל הענין.

וע"ד שמצינו בדברי הנחש אל חוה, שדחף אותה עד שנגעה בעץ הדעת ואמר לה "כשם שאין מיתה בנגיעה כך אין מיתה באכילה" (פרש"י בראשית ג, ד) – עד"ז בנדו"ד, כאשר בא אליעזר בדרישה לקחת את רבקה מיד ולא לתת לה זמן של הכנה, דרישה שבעיניהם היתה משונה ומוזרה ובלתי מתקבלת על הדעת, התעוררו לחשוב שגם דבריו הקודמים אין בהם ממש.

לקראת שבת

ה

[ואמנם, לכאורה ענין המהירות מובן כבר מתוך סיפורו של אליעזר לפני כן, שסיפר על כך שהיתה לו קפיצת הדרך: "ואבוא היום - היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה לו הארץ" (פרש"י כד, מב), הרי שמשמים מכוונים שהענין יתקיים במהירות;

אבל באמת אין בזה שום ראי' שרבה צריכה לבוא עם אליעזר מיד, כי י"ל בפשטות שהוא כדי להקדים את התחלת ההכנות (שנמשכות "זמן י"ב חודש"), ובמילא הקדמת לקיחת רבה ככל האפשרי].

וכיון שרק בסיבת הניסים החליטו שמדובר במקרה יוצא מן הכלל ולכן אין צורך בשאלת דעתה של רבה - הרי עכשיו, כשנוצר פקפוק בדברי אליעזר ובסיפורי הנסים שסיפר, חזר המצב להיות מצב רגיל שבו "אין משיאין את האשה אלא מדעתה", ולכן "נקרא לנערה ונשאלה את פיה".

נתתי או אתן?

גַּר וְתוֹשֵׁב אֲנֹכִי עִמָּכֶם הֵנּוּ לִי אֶחָזֶת קֶבֶר עִמָּכֶם
וְאֶקְבְּרָה מִתִּי מִלִּפְנֵי
אִם תִּרְצוּ הֲרֵעֵנִי נָה, וְאִם לֹא אֲהִי תוֹשֵׁב וְאֶטְלָה מִן הָרָץ,
שְׁאִמְרֵ לִי הַקֶּבֶר הַזֶּה לְזִרְעֶךָ אֲתָן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת (כב. ד. רש"י)
מקור דברי רש"י הוא בבראשית רבה
(פנ"ח, ו), אך שם הובא שאברהם אבינו אמר
להם פסוק אחר - "לזרעך נתתי את הארץ
הזאת" (לך לך טו, יח), ואילו רש"י משנה ומביא
את הפסוק "לזרעך אתן את הארץ הזאת"
(שם יב, ז).

וי"ל בטעם שינוי זה:

לשיטת רש"י, ששיטתו היא בדרך
"פשוטו של מקרא", לא מסתבר לומר
שאברהם אבינו אמר להם את הפסוק
"לזרעך נתתי את הארץ הזאת", לשון עבר,
שהרי בעת אמירת פסוק זה לא הי' עדיין
לאברהם זרע שתינתן לו הארץ, ולא היו
הדברים מתקבלים על דעתם של בני חת.

ולכן שינה רש"י ופירש שאברהם אבינו
אמר להם את הפסוק "לזרעך אתן את
הארץ הזאת", לשון עתיד, שיכול להיאמר
גם על זרע שעדיין אינו בנמצא.

יחוס יעקב על ידי ישמעאל

וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל
מֵאֵת שְׁנֵה וּשְׁלִישִׁים שָׁנָה וְשִׁבְעֵה שָׁנִים
לְמַה נִּמְנָנו שְׁנוֹתָיו שֶׁל יִשְׁמָעֵאל, כִּי לִיחֹס בֵּהֶם שְׁנוֹתָיו שֶׁל
יַעֲקֹב (כח. יז. רש"י)

כאן לא פירש רש"י את הטעם ש"נכתב
שנה בכל כלל וכלל", כמו שפירש אצל
אברהם ואצל שרה (ושקו"ט בזה מפרשי רש"י (רא"ם,
גו"א, א, ועוד) ריש פרשתנו).

וע"פ דברי רש"י הרי "למה נמנו שנותיו
של ישמעאל, כדי לייחס בהם שנותיו של
יעקב", היינו שכל ענין הכתוב כאן הוא
כדי לשבח את יעקב ולא כדי לשבח את
ישמעאל, י"ל (וראה יריעות שלמה (למהרש"ל) כאן)
שכן הוא גם בענין הטעם ש"נכתב שנה בכל
כלל וכלל", שאינו רק כדי למנות מעלת
שנותיו של ישמעאל עצמו ולהשוותן
כאברהם ושרה אלא שכל אחד מהם בא
להוסיף בשבחו של יעקב אבינו:

"מאת שנה" - מעלתו של ישמעאל
בהיותו בן מאה שנה היא היותו בעל
תשובה, שהרי חזר בתשובה עוד בחיי
אברהם (פרש"י לך לך טו, טו. פרשתנו כה, ט), וכשמת
אברהם הי' ישמעאל בן שמונים ותשע.
ומודיענו הכתוב, שאף שהי' ישמעאל בעל
תשובה, לא הגיע לדרגת הקדושה של יעקב
אבינו.

"שלושים שנה" - מעלת ישמעאל בהיותו
בן שלושים שנה היא מעלת הכח והגבורה
(כמ"ש "ידו בכל" (לך לך טו, יב)), כמארו"ל "בן
שלושים לכח" (אבות ספ"ה מכ"א (בסידור אדה"ז -
מכ"ב)). ומלמדנו הכתוב שגבורתו לא היתה
כלום לעומת גבורתו של יעקב, כפרש"י על
הכתוב "ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי
הבאר" (ויצא כט, י) "להודיעך שכחו גדול", אף
שהי' כבר בן שבעים ושבע (לרש"י ס"פ תולדות).

"שבע שנים" - מעלת "בן שבע" היא
היותו קטן ו"בלא חטא" (ראה מ"ש רש"י גבי אברהם
(פרשתנו כה, ז) "ובן ע' כבן ה' בלא חטא"), ומלמדנו
הכתוב שגם בקטנותם, בהיות שניהם "בלא
חטא", יש ליעקב שבח על ישמעאל, כי
ישמעאל הוא "בן האמה", ולכן יעקב נעלה
ממנו לאין ערוך בעצם מציאותו.

טרם כילה לדבר

מדוע זכה אליעזר להיענות מיד? האם תפילתו של אליעזר הייתה נעלית יותר מתפילת משה רבנו ושלמה המלך? איזו תפילה נענית ללא שהות? וכיצד נישואי יצחק ורבקה מהווים הכנה למתן תורה? נישואי יצחק ורבקה כהכנה לחיבור עליונים ותחתונים במתן תורה

כאשר ביקש אליעזר מהשי"ת "הקרה לפני היום . . והי' הנערה . . אותה הוכחת לעבדך ליצחק" וגו', הנה "טרם כילה לדבר", ראה כיצד "הנה רבקה יוצאת" (פרשתנו כד, י).

ודרש על כך רשב"י (בראשית רבה פ"ט, ד): "שלושה הם נענו במענה פיהם, אליעזר עבדו של אברהם ומשה ושלמה. אליעזר – ויהי הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יוצאת, משה – דכתיב ויהי ככלותו לדבר את כל הדברים האלה ותבקע האדמה וגו', שלמה – דכתיב וככלות שלמה להתפלל והאש ירדה מן השמים וגו'".

יש לתמוה:

מכך שהשוותה התורה את אליעזר למשה רבנו ושלמה המלך, מובן שאינה באה להשוות את אליעזר עצמו למשה ושלמה, שהרי אין להעריך ולהשוות את מעלתו של אליעזר עבד אברהם למשה רבנו ושלמה המלך, אלא בהכרח שהשוואה אינה על מעלת המתפללים, אלא על תוכן התפילות שהתפללו, שזכו להיענות מיד.

וצריך ביאור, מהי המעלה המיוחדת בשלוש תפילות אלו שגרמה לכך שייענו מיד?

גם צריך עיון, כפי שהקשו מפרשי המדרש (נזר הקודש הארוך (יעסניץ, תע"ט) לב"ר שם, וראה מדרש שכל טוב עה"פ), שתפילת אליעזר נענתה באופן נעלה יותר מתפילות משה ושלמה, שהם נענו רק כאשר ביקש לדבר, ואילו אליעזר נענה "טרם כילה לדבר", ומשמע שיש יתרון בתפילת אליעזר על פני תפילותיהם של משה ושלמה.

תכיפות המענה – סימן לדביקות

ותחילה יש לבאר את מעלת "נענו במענה פיהם", ואזי תובן שייכותה של מעלה זו לבקשות שביקשו אליעזר, משה ושלמה.

תכיפות המענה מורה על דביקות המקבל בנותן. כאשר אדם נותן דבר מה למי שרחוק ממנו, עובר זמן בין הנתינה לקבלה, מכיוון שהדבר הניתן צריך לעבור את המרחק שבין הנותן למקבל, אך כאשר הנותן והמקבל הם דבוקים ומאוחדים, הרי לא יתכן שיעבור זמן שכן הם כאחד ללא מחיצה ומרחק כלל.

ומעין זה גם במענה הקב"ה לקרובים אליו:

כאשר מדובר במי שהוא רק קרוב להשי"ת, הקב"ה יענה לבקשתו, אך אין הכרח שהמענה יבוא מיד, שכן אין הוא דבוק לגמרי בהשי"ת.

אך מי שהוא "מודבק בשכינה" (ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ז), ומאוחד לגמרי עם השי"ת, הרי הוא "צועק ונענה מיד" (רמב"ם שם), שכן דביקותו בהשי"ת באה לידי ביטוי גם בגשמיות בכך שלא חולף זמן בין הבקשה לקבלת המענה מאת השי"ת.

ויש לומר שכן הוא גם בתפילותיהם של אליעזר עבד אברהם, משה רבנו ושלמה המלך, שתוכן התפילה ה' קשור לדביקות בהשי"ת ולכן נענו מיד, אלא שהדביקות בהשי"ת שאודותי' התפללו שונה בין שלושה אלו, והדביקות הנעלית ביותר היא בתפילת אליעזר, וכפי שיתבאר.

תפילת שלמה המלך – דבקות העולם בשכינה

תוכן תפילת שלמה הוא השראת השכינה במקום המקדש. בבית המקדש ראו במוחש כיצד העולם התאחד עם הקדושה, עד שהמקום הגשמי נתבטל לקדושה האלוקית ונתעלה מעל לגדרי הטבע (ראה אור התורה ויצא קצח, א. ועוד).

אחד הביטויים המוחשיים לכך ה' בבית קדשי הקדשים, בנס "מקום ארון אינו מן המידה": מבואר בגמרא (יומא כא, א), שקודש הקדשים ה' ברוחב עשרים אמה, והארון מונח באמצעו, והנה, אם היו מודדים מצד הארון ולכותל ה' עולה עשר אמות, ומהצד השני ולכותל גם עשר אמות, והארון עצמו ה' ארכו אמתיים וחצי, ונמצא שהארון לא תפס מקום בקודש הקדשים.

וזו הייתה תפילתו של שלמה: "בנה בניתי בית זבל לך מכון לשבתך עולמים . . השמים ושמי השמים לא יכלכלוך, אף כי הבית הזה אשר בניתי" (מלכים א ח, יג-כו. דה"ב ו, ב ואילך) – שתשרה השכינה בארץ הגשמית עד שהמקום הגשמי יה' בדביקות גמורה בשכינה.

ומכיוון שתוכן התפילה ה' הדביקות בהשי"ת, נענה שלמה מיד, כי כאמור, במצב של דביקות אין הפרש בין הבקשה למענה, ועל כן, מיד "ככלות שלמה להתפלל", הנה "והאש ירדה מהשמים . . וכבוד ה' מלא את הבית" (דה"ב ז, א).

תפילת משה רבנו – דבקות האדם בשכינה

תוכן תפילת משה רבנו ה' שיוודע לעין כל שהוא שלוחו של ה' ונביאו, הוא התפלל "בזאת תדעון כי ה' שלחני . . אם כמות כל האדם ימותון אלה . . לא ה' שלחני, ואם בריאה יברא ה' . . וידעתם" (קרח טז, כח-ל).

משה לא ביקש מופת לאמיתת התורה בכללה, אלא לעצם היותו נביא ה' ושלוחו. והנה, עניין הנבואה הוא גילוי שכינה לבני אדם באופן של התאחדות, וכמו שכתוב בתניא (שער היחוד והאמונה פ"ב) בשם האריז"ל שאותיות דבר ה' "מתלבשות בשכלם והשגתם במראה הנבואה, וגם במחשבתם ודיבורם, כמ"ש רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני".

ומכיוון שביקש משה על גילוי התאחדות האדם בבורא, על כן נענתה בקשתו מיד: "ויהי ככלתו לדבר את כל הדברים האלה, ותבקע האדמה אשר תחתיהם" וגו' (קרח טז, לא).

והתפילה השלישית, היא תפילתו של אליעזר עבד אברהם למצוא אשה לבן אדוניו, ליצחק, והיא הדביקות הנעלית מכולן, שלכן נענתה תפילתו עוד בטרם כילה לדבר, וכפי שיתבאר.

תפילת אליעזר – רביקות בשכינה בתורה

שליחתו של אליעזר למצוא אשה ליצחק, קשורה למתן תורה, כפי שנרמז במאמר חז"ל "יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים" (רש"י פרשתנו כד, מב. ב"ר פ"ס, ח).

כי הנה מבואר בסה"ק (מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ג ח"א עמ' לו ואילך. תורת חיים פרשתנו קלה, א ואילך. ועוד), ששיחתו של אליעזר אודות שידוכי יצחק ורבקה מבטאת את כללות עניין התורה ומצוותי, ולכן נמסרה בתורה שיחתו של אליעזר בפירוט כל כך, משום שזהו נושא כללי ועיקרי שממנו בא אחר כך מתן תורה ו"תורתן של בנים" בכלל.

ביאור העניין:

מהותה של מתן תורה הוא החיבור בין "עליונים" ל"תחתונים" (ראה שמות רבה יב, ג). עד מתן תורה הייתה משמשת הגזירה שנגזרה מימות עולם "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם" (קטו, טז), הנבראים הגשמיים נותרים ארציים ונחותים ומגושמים, ואילו הרוחניות אינה יכולה לרדת למטה ולהתלבש בנבראים הגשמיים.

ואילו במתן תורה בטלה הגזירה, כאשר ירדו העליונים כמו שנאמר "וירד ה' על הר סיני" (יתרו יט, כ), והתעלו התחתונים כמו שנאמר "ואל משה אמר עלה אל ה'" (משפטים כד, א), ומני אז יכול יהודי לקדש ולזכך את הגשמיות על ידי ניצולה לשם שמים ולעבודתו ית' כתשמישי קדושה ועד לחפצא של קדושה ממש (ראה בכל זה תורה אור יתרו טז, ד וברבים ממאמרי חג השבועות).

במתן תורה נצטוו בני ישראל במצוות שקשורות עם עניינים גשמיים, ועל ידן מאחדים את העליונים והתחתונים, ומקדשים את העולם הגשמי, וזוהי הדביקות שעל ידי התורה.

והנה, מבואר בדברי חז"ל (בראשית רבה פ"מ, ו. וראה רמב"ן לבראשית יב, ו. תורת חיים לך פ"ג סע"ג ואילך), ש"מעשה אבות סימן לבנים", והיינו שעבודת עם ישראל לדורותיו, שואבת כוחה ממעשי האבות הקדושים. ועל כן מוצאים אצל האבות הקדושים מאורעות מעין מה שעתידי לקרות עם ה"בנים" בדורות הבאים, כי מעשים אלו מעניקים כח לבניהם אחריהם לעבוד עבודתם כראוי.

ומעין זה גם בחיבור העליונים והתחתונים שהתחיל במתן תורה, שאת הכח לכך מקבלים ממעשי האבות הקדושים בנישואי יצחק ורבקה:

יצחק ה' בנו של אברהם אבינו, ונימול לשמונה, והי' כבר לאחר נסיון העקידה שבו מסר את

נפשו להשי"ת ונתעלה למדרגת "עולה תמימה" (בראשית רבה פס"ד, ג).

ואילו רבקה הייתה בת בתואל הארמי, אחות לבן הארמי, ודרה בפדן ארם, בחוצה לארץ. ושידוכיהם הי' עניין של חיבור עליונים ותחתונים, להעלות את רבקה מחוץ לארץ, מבית לבן, שתתעלה למדרגת אשה ליצחק שהוא עולה תמימה לה'. ושידוכין אלו – "מעשי אבות", היו בבחינת "סימן לבנים" – הקדמה והתחלה למתן תורה שהוא חיבור עליונים ותחתונים, ולכן האריכה התורה כל כך בסיפור אליעזר, שכן, כאמור, יש בסיפור זה את כללות מהות התורה.

דביקות נצחית בתורה

ומעתה יובן גם מדוע נענה אליעזר "טרם כילה לדבר", מה שלא זכו לו משה ושלמה:

דביקות האדם בשכינה שעל ידי הנבואה אינה דביקות גמורה, כפי שרואים שיש חילוקי זמנים אצל הנביא, קודם הנבואה, בשעת הנבואה ולאחריה, ונוסף לכך הרי בכללות פסקה הנבואה מישראל.

ועל דרך זה בנוגע לדביקות העולם בשכינה שבבית המקדש, שאינה גמורה, כפי שמוכח מכך שהיו שינויים בגילוי בין זמן הרגלים שבו "כדרך שבא לראות כך בא ליראות" (חגיגה ב, א), שראו במוחש גילוי אלוקות, לבין שאר חדשי השנה שבהם לא הי' גילוי אלוקי זה. ומאז החורבן נפסק הגילוי לגמרי בעיני בשר, וכבר אין רואים את נס "מקום הארון" ושאר הנסים שנעשו באופן קבוע בבית המקדש.

ומכיוון שבשתי דבוקיות אלו, בנבואה ובבית המקדש, שייך שינוי, מוכח שאין הדביקות גמורה, אלא היא כשני דברים הדבוקים זה בזה, ולא נתאחדו לגמרי, ולכן שייך שהאחדות תיפרד ותשתנה.

אמנם, הדביקות שעל ידי התורה היא נעלית יותר:

התורה עצמה אינה מתאחדת עם השי"ת כשני דברים המתאחדים, אלא היא מלכתחילה אחד עם השי"ת, "אורייתא וקוב"ה כולא חד" (תניא פ"ד ופכ"ג בשם זוהר), ולכן גם לא שייכים שינויים בתורה כמו בנבואה ובמקדש, והיא "עומדת לעד ולעולמי עולמים, אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת" (ריש פ"ט מהלכות יסודי התורה להרמב"ם), וגם הדביקות שנפעלת בעולם ובישראל על ידי התורה היא באופן נעלה הרבה יותר.

ומצד הפרש זה, בא גם ההבדל בין המענה למשה ושלמה למענה לאליעזר:

אצל משה ושלמה בא המענה מיד, שכן מדובר על נבואה ומקדש שהם דבוקים בהשי"ת, אך מכיוון שאינם בהתאחדות גמורה, בא המענה רק בסוף התפילה, כדבר נפרד מהתפילה.

ואילו על תפילת אליעזר שעניינה הוא התורה, בא המענה "טרם כלה לדבר", משום שדביקות התורה בהשי"ת היא בהתאחדות ממש, ולכן בא המענה טרם סיום הבקשה, בלי הפסק ופירוד כלל בין הבקשה למענה.

שיש לעסוק בשני הקווים גם יחד, כי זו דרכה של תורה, לחבר בין עליונים לתחתונים, ובין עבודת האדם עם עצמו לעבודתו בזיכור העולם.

"שיחתן של עבדי אבות" בעבודת ה'

ויאמר עבד אברהם אבי

יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בני, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה נופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה (כד, לר. פרש"י שם, מכ)

יש לפרש ע"פ דרך החסידות:

בענין "תורתם של בני" - היינו לימוד התורה וקיום המצוות של בני ישראל במשך הדורות - אמרו חז"ל (ברכות לג, ב) "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", היינו שאי אפשר להבטיח מראש את מצב האדם בעניני תורה ומצוות, כי יש לו בחירה חפשית בזה.

משא"כ ב"שיחתן של עבדי אבות" - הרי הובטח אליעזר מראש שהקב"ה "ישלח מלאכו לפניך" (כד, ז) "והצליח דרכך" (שם, מ), ולא יהי' בכח הבחירה לקלקל הצלחתו.

והטעם לזה מרומז בלשון "שיחתן של עבדי אבות":

"שיחתן" - אמרו חז"ל (ברכות כו, ב) "אין שיחה אלא תפלה", היינו שיש לו הכרה ברורה שאי אפשר לו לסמוך על כוחותיו וצריך להתפלל ולבקש את הכל מאתו ית'.

"עבדי אבות" - "מה שקנה עבד קנה רבו" (פסחים פח, ב), היינו שהאדם מרגיש שאף שפעל גדולות ונצורות אין לו חשיבות בפני עצמו, וכאין נחשב לגבי הבורא יתברך שמו.

ומכאן יש ללמוד גם לדידן, שכשהאדם הוא במדריגת "שיחתן של עבדי אבות", היינו שמתקיימים בו שני תנאים אלו - מובטח לו מלמעלה שבכל אשר יפנה יצליח.

"זקן" וגם "בא בימים"

ואברהם זקן בא בימים (כד, א)

יש לבאר ענינה של מעלה זו - שאברהם הי' "זקן בא בימים":

"זקן" הוא "זה שקנה חכמה" (קידושין לב, ב). כשאדם הוגה בתורתו של השי"ת, הרי הוא ממשיך קדושה על שכלו ונפשו, עד אשר הוא מכונה בשם "זקן" - זה שקנה חכמתו של הקב"ה. ונמצא, שמעלה זו היא שלימות נשמתו של האדם.

"בא בימים" משמעו שבא עם כל ימיו (ראה זח"א רכד, א וראה בזה בפנינה הבאה), שלא עבר יום שלא הי' מלא בקיום מצוות (ראה תורה אור פרשתנו טז, ג ואילך. ובארוכה בפ' משפטים עה, ד ואילך). מעלה זו אינה נוגעת לשלימות נפשו של האדם, שלזה אין נפק"מ באיזה זמן מקיים את המצוות, אלא מטרתה היא לזכך את הימים עצמם, שיתקדשו על ידי המצוות. נמצא שמעלה זו ענינה שהאדם מקדש ומזכך גם את העולם שמחוצה לו.

והנה, על דרך הרגיל, אם אדם זוכה להגיע לשלימות נפשו פנימה, אזי אין עבודת קידוש עניני העולם בשלימות אצלו; ולאידך, אם מצליח להשלים עבודתו בזיכור עניני העולם, הדבר יבוא על חשבון התעלותו העצמית. וזאת גדולתו של אברהם, שהי' "זקן בא בימים", היינו שהשיג שלימות בשתי המעלות גם יחד - הן בהתעלותו העצמית, והן בקידוש ה"ימים" והעולם שמסביבו.

ומכך יש לו לאדם ללמוד בעבודתו לקונו: ישנם אלו הלהוטים תמיד לפעול ולהפיץ קדושה בעולם, ואינם נותנים את דעתם על מצב עצמם. אחרים טורחים תמיד לרכוש קנינים לנפשם, להתעלות עוד ועוד, ואינם נותנים את דעתם על מצב העולם. ובזה יש לנו ללמוד מאברהם, שהי' "זקן בא בימים" -

הידושי סוגיות

עיון ופירוש בסוגיות הפרשה

החילוק בירושת המלכות בין זרע דוד לשאר מלכי ישראל

ידקרק בל' הרמב"ם גבי ירושת המלכות בזרע דוד לעומת לשונו גבי שאר מלכי ישראל / יסיק ע"פ המסופר בהפטרנו דגדר המלכות בזרע דוד הוא חשיבות מלך שעל הנברא מצ"ע ולא רק תפקיד ההנהגה כבשאר מלכי ישראל

שררה בישראל, ומהו החידוש גדר דירושת מלכות בבית דוד. ולפום ריהטא אפ"ל דמלכות סתם אפשר שתפסק מזרעו אם לא יהיה הבן ראוי בחכמה ובריאה, אבל בית דוד הובטחו ש"לא תכרת המלוכה מזרע דוד לעולם". איברא דקשה לומר שזהו שבא לחדש, כי הבטחה זו וחילוק זה כבר כתבם להלן ה"ט בפירוט, עיי"ש. ועוד, מדכייל ענין ש"לא תכרת המלוכה מזרע דוד לעולם" עם פרטי דיני ירושת המלכות, משמע, שאין זה רק ענין צדדי (שהקב"ה הבטיחו שבפועל תכון מלכותו לעולם), אלא זהו דין הנוגע לעצם גדר ירושת המלכות אצל מלכי בית דוד.

ויובן ע"פ דיוק לשון הרמב"ם "כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות לו ולבניו הזכרים עד עולם", היינו שזכה לא רק ל"מלכות" אלא ל"כתר מלכות", ועיי' להלן ה"ח "נביא שהעמיד מלך משאר שבטי ישראל כו' ה"ז מלך וכל

כתב הרמב"ם בהל' מלכים פ"א ה"ז "מאחר שמושחין המלך הרי זה זוכה לו ולבניו עד עולם שהמלכות ירושה שנאמר למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל. . ולא המלכות בלבד אלא כל השררות וכל המינויין שבישראל ירושה לבנו ולבן בנו עד עולם, והוא שיהיה הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה ובריאה", וממשיך בנוגע למלכות בית דוד, "כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות לו ולבניו הזכרים עד עולם שנאמר כסאך יהיה נכון עד עולם ולא זכה אלא לכשרים כו' אע"פ שלא זכה אלא לכשרים לא תכרת המלוכה מזרע דוד לעולם, הקב"ה הבטיחו בכך כו'".

וצ"ע מאי קמ"ל במה שהאריך "כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות לו ולבניו הזכרים עד עולם כו' ולא זכה אלא לכשרים כו'", הרי הן הן הדברים שכתב לעיל בנוגע לב"ה מלך וכל

נחמיה אה"ע סו"ס מ"ח, שו"ת אבני נזר יו"ד סשי"ב אות פה ואילך].

והנראה בזה, דענין המלכות יכול להיות בשני אופנים: (א) התפקיד והחפצא דמלוכה, פעולות והנהגות המלוכה, עיי' ברמב"ם להלן ספ"ד. (ב) ענין המלכות בשייכות להגברא, דהוא אדם שבמהותו הוא מלך – איש מרומם מצד עצמו ולא מצד קבלת התפקיד וכיו"ב, והנהגתו בפועל כמלך הוא דבר הנובע מהיותו מלך במהותו (ראה במצו"ד לדברי הימים א כט, כה גבי "הוד מלכות" דשלמה – "ר"ל שהיה נראה בעיני כל אשר הוא הגון וראוי למלוכה מפאת עצמו"). וי"ל דזהו ענין "כתר מלכות" שזכה בו דוד וזרעו, שניתן בזרעו מעלת המלוכה במהותם. וזהו דקמ"ל הרמב"ם לחלק כאן, דבשאר ישראל חשיבות מלך שעל הגברא הוא רק תוצאה ממה שנתמנה למלך ומנהיג בפועל, ולא חשיבות שישנה בו מצד עצמו, ולהכי שייך בזה הפסק ואינו הכרח שיעבור בירושה; משא"כ בבית דוד, אדרבה, תפקיד מלכותם הוא תוצאה מן המעלה שחלה בהם מצד עצמם להיות בחשיבות ד"מלכים", ולהכי אין שייך בזה הפסק, כי מאחר שחשיבות זו ישנה באב מצד עצמו הרי הוא מורישה לבנו ממילא.

ונמצא חילוק יסודי בגדר ירושת המלכות, דבשאר מלכים ושררות ה"ז ירושת תפקיד ודמי לכל ירושת נחלה, דהמוריש יש לו "בעלות" על תפקיד פלוני (ע"ד בעלות מוריש על רכושו ונכסיו), וזה הוא שמוריש לבניו (ועיי' הדגשת הרמב"ם בה"ז "כל הקודם בנחלה קודם לירושת המלוכה"); משא"כ בבית דוד אי"ז כירושת

מצות המלכות נוהגות בו **אע"פ שציקר המלכות לדוד כו"**, היינו שגדר "ציקר המלכות" שייך בזרע דוד בלבד. ועיי"ע בסהמ"צ מל"ת שסב.

ותוכן הענין ית' ע"פ הכתובים דריש ספר מלכים (שראשיתם בהפטרות פרשתנו), דתחילה מתוארת השתלשלות הדברים שהביאו לשבועת דוד לבת שבע "כי כאשר נשבעת לך בה' אלוקי ישראל לאמר כי שלמה בנך ימלוך אחרי והוא ישב על כסאי תחתי כי כן אעשה היום הזה", ולאח"ז צוה דוד לאנשיו להרכיב את "שלמה בני על הפרדה אשר לי (סימן לו שימלוך ותחלת הגדולה שאין הדיוט רוכב על סוסו של מלך, רש"י), ומשח אותו שם צדוק הכהן ונתן הנביא למלך על ישראל גו' ואמרתם יחי המלך שלמה", וכן עשו בפועל בחיי דוד כמבואר בכתובים אשר "ישב שלמה על כסא המלוכה" לעיניהם כו'. ומשמע מכ"ז שלא היתה כאן רק הבטחה מדוד שימלוך שלמה אחריו, אלא הוכתר ממש למלך בחיי אביו. ותמוה דהרי אמר לו הקב"ה לדוד (שבת ל ע"א) "כבר הגיע מלכות שלמה בנך ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא", ובכלל הלא אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד (ראה חולין ס ע"ב סנהדרין ח ע"א).

וזה שמצינו בס' מלכים ב כמה שמלכו בחיי אבותיהם, היינו שעברה המלוכה מהאב אל הבן ונתבטלה מלוכת האב (כיון שלא היה ראוי למלוך מחמת חולי וכיו"ב), ע"ד תשובת הרשב"א שהביא הרמ"א או"ח סנ"ג סכ"ה גבי ש"ץ שהזקין ורוצה למנות בנו כו', דאף בחיי בנו קודם לכל אדם. עיי' שו"ת דברי

ומעתה יש לבאר פעולת דוד בהמליכו את שלמה בחייו. דאע"פ שזכה שלמה בכתר מלכות תיכף משנולד, להיותו זרע כשר, והיה לו כח המלוכה בעצם, מ"מ כל זמן שדוד היה בחיים ומלך בפועל, הרי כח המלוכה של שלמה הוא רק "בכח" ולא "בפועל", כי אין הכרח שימלוך בפועל [דלא מיבעי אצל שלמה שהיו לו עוד אחים ואין וודאות שהוא יהיה המלך, אלא גם אם היה מדובר בבן יחיד, הרי אפשר שימות הבן בחיי האב ולעולם לא ימלוך בפועל]; אבל ע"י בחירת דוד בשלמה בנו וציוויו למושחו, חל עי"ז על שלמה שם מלך, היינו לא רק שעתיד הוא לירש את המלוכה מדוד, אלא יש עליו שם מלך בפועל (כיון שזכה ב"כתר מלכות"). ואין זו סתירה להכלל שאין שני מלכים משתמשים בכתר אחד – כי הדיוק בזה הוא "משתמשים בכתר אחד", דהיינו הנהגת המלוכה בפועל, שזה אינו שייך להיות ע"י שנים בבת אחת (ובפרט שאין דעותיהם שוות וכו'), ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא, ואכן הנהגת המלוכה בפועל היתה רק ע"י דוד, ע"י היטב בכתובים (מלבד דברים שעשה שלמה בשליחות אביו ולא כמלך נפרד, וק"ל); אבל עצם שם מלך, שתלוי ב"כתר מלכות" וכח המלוכה שניתן לדוד ולזרעו עד עולם, אפשר לחול על שנים בזמן אחד. ובעומק יותר יש לומר, ש"שם מלך" החל על שלמה אינו בסתירה לשם מלך דוד – כי היינו הך, ד"כתר מלכות" של שלמה הוא הוא "כתר מלכות" של דוד עצמו, וכתר אחד הוא ממש (ודו"ק בל' הש"ס ע"ז מד ע"א שהסימן למלכי בית דוד הוא שכתר דוד "הולמתו").

נכס אלא ענין הבא ממילא, שע"י ש"זכה דוד בכתר מלכות" – "הרי המלכות לו ולבניו הזכרים עד עולם", שבדרך ממי"א נטבע בהם כח המלוכה עד עולם.

ועפ"ז, מ"ש הרמב"ם גם בנוגע למלכי בית דוד התנאי "ולא זכה אלא לכשרים" לא דמי לתנאי ירושת המלכות שכתב לפנ"ז "והוא שיהיה הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה" – וב' גדרים נפרדים הם, דבכל המלכים תנאי זה נוגע לירושת תפקיד המלוכה, דרך מי שיש בו חכמה ויראה יכול להנהיג המלוכה כראוי; אבל בבית דוד הוא תנאי לענין ירושת "כתר מלכות", שחשיבות זו שבגברא אינה עוברת אלא לזרעו הכשרים (היינו עצם כשרות הגברא, ולא היותו ראוי לתפקיד), כי רק הכשר הוא בעל "זכות" לרשת חשיבות זו על עצמו ("שלא זכה אלא לכשרים").

ומעתה נחתינן לחילוק יסודי בין מלכי ישראל ומלכי בית דוד בנוגע להגדרת מצב הבן בחיי האב. דבשאר המלכים שגדר מלכותם אינו אלא התפקיד דמלוכה, מובן שכל זמן שהאב חי וקיים א"א שיחול על הבן שום גדר של מלכות (כ"ז שאביו עדיין מולך), כי תפקיד המלוכה לא יתכן אלא לאחד. וגם אם הוא בן הראוי למלא מקום אבותיו – הרי כל זמן שאביו מולך אין להבן כלום בענין המלכות (כמו בירושת נכסים, שכ"ז שהמוריש בחיים אין להבן שום בעלות על נכסי האב), והוא רק בגדר ראוי ליורשו. משא"כ אצל בית דוד, כיון שיש אצלם כתר מלכות, שהכח והחשיבות דמלוכה מוטבע בהם מצד עצמם, הרי זהו ענין הקיים גם בחיי אביו.

חשיבות ההתעסקות בהפצת היהדות

היא פליאה של כמה מידידיו, לכן בקשתי למסור גם להם תוכן האמור, והעיקר לעוררם ולהסבירם, אשר:

כמה מאחינו בני ישראל טובעים בים הגדול של עם הארצות, וזוהי הסיבה היחידה שכמה מהם אין נזהרים בקיום המצוות בפועל. וכל מי שיש בידו לעשות מה בזה ומסתתר בד' אמות שלו ומסביר זה לעצמו שהוא הוא הצודק והם הם כו', כבר נתבאר ענינו בזה הקדוש במקומות הידועים בחילוק שבין הנהגת משה רבינו לאחר מתן תורה - לבין הנהגת נח שהי' קודם מתן תורה.

ובאמת אין צריכים להסברת הזהר הק' בזה, אלא במכל שכן וקל וחומר מהצלת הגוף, שאם הי' מי שהוא עובר על שפת נהר ורואה איש ישראל טובע בנהר - בודאי שהי' מפסיק משנתו ועושה כל מה שביכולתו להצילו מן הטביעה, ולא הי' שואלו אם מניח תפילין הוא בכל יום וכו'. ואם בהצלת הגוף כן הוא - עאכ"כ בהצלת הנשמה.

ועוד להוסיף שאפילו את"ל שספק הוא אם ישנה השומע דרכיו כשילמדו אתו תורה, הרי מי הוא זה ואיזהו שיכול לפסוק דיני נפשות על מי שהוא שלא יחזור בתשובה ח"ו, ועל כל פנים ספק יש בדבר, ועל כל פנים ספק-ספיקא, ופסק דין השלחן-ערוך הוא אשר עניני פקוח נפשות דוחים כל - אפילו על הספק וכמה ספיקות, והאמור כתוב באותו השלחן ערוך שבו כתוב גם כן על דבר הנחת תפילין וכו'.

ויהי רצון שימצא אותיות הצריכות להסביר לידידיו את כל האמור, עד שישנו את הנהגתם דעד עתה, ויקיימו מאמר רבותינו ז"ל בשעת המכנסין פזר, להפיץ מעיינות דברי אלקים חיים עד שיגיעו גם חוצה.

(אגרות קודש חיי"ג עמ' רד)

יסוד ההצלחה בפעילות יהודית

בתמי' מהולה בצער קראתי במכתבה על דבר תועלת עבודתה בשטח החינוך הכשר, אשר מעין יאוש נודף מבין השיטים, ומשתמש אני גם בביטוי תמי', כי כל המתבונן בדברי ימי עם ישראל, ובפרט בשנים הכי אחרונות, אפילו התבוננות קלה נוכח לדעת כי פעולות שלכאורה לפי ראות עיני בשר לא הי' להן עתיד, ובפרט בהשוות אותן לפעולות אחרות, באה המציאות והוכיחה אשר דוקא הן הצליחו, ויסוד ההצלחה הי' זה שפעלו בהן לשמה באמיתיות ובאופן היוצא מן הלב, ובתקופתנו זו כל אחד ואחת מאתנו המהלך ע"פ אדמות, מופת חי הוא להשגחה פרטית של בורא העולם בעניני עולם הזה.

וכבר מלתי אמורה וביותר ביאור במקום אחר, אשר דברי המורה הגדול הוא הרמב"ם, אשר כל משך חיי האדם הוא סדר ד"בכל דרכיך דעהו", וכמו שהאריך בזה בהלכות דיעות פרק ג' ועוד, מביאים גם כן את האדם המתבונן ללכת בדרכים אלו באופן זה מתוך שמחה, ואם לפעמים נדמה לו בעריכת החשבון שאין לזה עתיד ושאין מקום להצלחה וכיוצא בזה ועל ידי זה נחלש בפעולות בכיון האמור, ברור הדבר שזהו מתחבולות היצר הנקרא כסיל.

תקותי ששורותי אלה המעטות בכמות תספיקנה שתתבונן בהאמור על דעת עצמה ע"מ להוסיף מרץ בפעולות בשטח היהדות בכלל ובשטח חינוך הכשר ביחוד מתוך שמחה.

(אגרות קודש חיי"ג עמ' קפג ואילך)

הצלה מטביעה בנהר עם-הארצות

מרגיש אני במכתבו, שפליאה האמורה

כל יהודי הוא שליח ה'

ירידת הנשמה בגוף היא שליחות שעצמות אין סוף מוסרת לכל נשמה לבצע בעולם, וכשהשליח מבצע את שליחותו בהרבעת תורה ועבודה ובאהבת ישראל כפי הרצון של מעלה, הוא מסיף כוח ואור בכוח של מעלה כביכול

כוחות והזדמנויות לביצוע השליחות

פעם אחת – ה' זה בזמן שלרבינו הזקן כבר היו אלפי חסידים אנשים פשוטים – אמר [רבינו הזקן] מאמר של 'עבודה':

"מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ" – כל נשמה היא שליח מלמעלה לבצע את השליחות, שזה כוונת המשלח, ומעניקים לה כוחות והזדמנויות לביצוע השליחות, אלא שלנשמה יש בחירה ובכך היא נבדלת ממלאך.

על יהודי לדעת שכל דבר שהשם יתברך מזמין לו, יש בו משום הוראה ושליחות מלמעלה שעליו לבצע.

(תרטם מספר השירות קין ה'ש"ת עמ' 561 – ספר השירות ה'ש"ת המתורגם ללח"ק עמ' קסח)

שליח אשר ישלחנו המלך לאחד המקומות הרחוקים

...כאשר מתבוננים בהתבוננות אמיתית, מה ד' אלקינו דן[רש מאתנו, בהורידו נשמה בגוף, הלא הנשמה בהיותה למעלה היא בתכלית הדביקות והביטול באהבה ויראה אמיתית, ובלי שום העלם והסתר, וכבואה בגוף בעולם הזה אשר רבו ההעלמות וההסתרים ביותר, ואם כן הוא ירידה גדולה ועצומה במאד מאד, וכמאמר מאיגרא רמ[ה] לבירא עמיקתא,

אלא שירידה זו היא לצורך עלי', וכמו שליח אשר ישלחנו המלך לאחד המקומות הרחוקים, שהיא חשכה והרוסה, והשליח עושה שליחותו לבנותה ולשכללה, אשר בה ימצא חן וכבוד, ויגדיל כבודו מאלו עומד לפני המלך במקום אורה וכו', כן הדבר הזה, נר ד' נשמת אדם, הנשמה היא אור ונר, וירדה למטה להאיר מחשכי ארץ, וזהו מה שד' אלקינו דורש מאתנו.

(אנחה קדוש חיד' עמ' רכה-)

